

Упражнение 4

Базисно представяне на каноничната задача на линейното оптимиране. Идея на симплекс метода

1. Базисно представяне на каноничната задача на линейното оптимиране

Нека е дадена канонична задача (КЗ) на линейното оптимиране (ЛО)

$$(K) \quad \begin{aligned} \min z &= \sum_{j=1}^n c_j x_j, \\ \sum_{j=1}^n a_{ij} x_j &= b_i, \quad i = 1, \dots, m, \\ x_j &\geq 0, \quad j = 1, \dots, n \end{aligned}$$

или в матричен вид $\min z = \mathbf{c}^T \mathbf{x}$, $\mathbf{x} \in M = \{\mathbf{Ax} = \mathbf{b}, \mathbf{x} \geq \mathbf{0}\}$, където $\mathbf{A} = [a_{ij}]_{m \times n}$ е матрица $m \times n$ с ранг m , $\mathbf{c}, \mathbf{x} \in \mathbb{R}^n$, $\mathbf{b} \in \mathbb{R}_+^m$.

Нека $\bar{\mathbf{x}} = \begin{bmatrix} \bar{\mathbf{x}}_B \\ \bar{\mathbf{x}}_N \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \mathbf{B}^{-1} \mathbf{b} \\ \mathbf{0} \end{bmatrix}$ е връх на M с базис \mathbf{B} , а

$$(1) \quad \mathbf{x}_B + \mathbf{B}^{-1} \mathbf{N} \mathbf{x}_N = \mathbf{B}^{-1} \mathbf{b}, \quad \mathbf{x} \geq \mathbf{0}$$

е базисното представяне на M относно базиса \mathbf{B} на $\bar{\mathbf{x}}$. Сега базисните променливи се изключват от целевата функция. Най-напред от (1)

$$\mathbf{x}_B = \mathbf{B}^{-1} \mathbf{b} - \mathbf{B}^{-1} \mathbf{N} \mathbf{x}_N,$$

а след това

$$\begin{aligned} z(\mathbf{x}) &= \mathbf{c}_B^T \mathbf{x}_B + \mathbf{c}_N^T \mathbf{x}_N = \mathbf{c}_B^T (\mathbf{B}^{-1} \mathbf{b} - \mathbf{B}^{-1} \mathbf{N} \mathbf{x}_N) + \mathbf{c}_N^T \mathbf{x}_N \\ &= \mathbf{c}_B^T \mathbf{B}^{-1} \mathbf{b} + (\mathbf{c}_N^T - \mathbf{c}_B^T \mathbf{B}^{-1} \mathbf{N}) \mathbf{x}_N = \bar{c}_0 + \bar{\mathbf{c}}_N^T \mathbf{x}_N, \end{aligned}$$

където $\bar{c}_0 = \mathbf{c}_B^T \mathbf{B}^{-1} \mathbf{b}$, $\bar{\mathbf{c}}_N^T = \mathbf{c}_N^T - \mathbf{c}_B^T \mathbf{B}^{-1} \mathbf{N}$.

Представянето на КЗ във вида

$$(2) \quad \min z = \bar{c}_0 + \bar{\mathbf{c}}_N^T \mathbf{x}_N, \quad \mathbf{x}_B = \mathbf{B}^{-1} \mathbf{b} - \mathbf{B}^{-1} \mathbf{N} \mathbf{x}_N, \quad \mathbf{x} \geq \mathbf{0},$$

2. Идея за симплекс метода

се нарича *базисно представяне* на КЗ, съответстващо на базиса \mathbf{B} . Коэффициентите

$$\bar{c}_j = c_j - \mathbf{c}_B^T \mathbf{B}^{-1} \mathbf{A}_j = c_j - \mathbf{c}_B^T \mathbf{w}_j, \quad j \in N,$$

се наричат *относителни оценки* или *редуцирани цени* на небазисните променливи. Знакът на относителната оценка \bar{c}_j дава възможност да се определи поведението на целевата функция по ръба, съответстващ на x_j :

- ако $\bar{c}_j > 0$, целевата функция z расте по ръба;
- ако $\bar{c}_j < 0$, целевата функция z намалява по ръба;
- ако $\bar{c}_j = 0$, целевата функция z не променя стойността си по ръба.

Теорема 1. Ако $M \neq \emptyset$, то минимумът на z върху M се достига поне в един връх или минимумът е $-\infty$.

Теорема 2 (Критерий за оптималност). Върхът $\bar{\mathbf{x}}$ на M е оптимален, ако съществува базис на $\bar{\mathbf{x}}$, за който $\bar{c}_j \geq 0$, $j \in N$.

Теорема 3 (Критерий за неограниченост на целевата функция). Ако съществува небазисна променлива x_q , за която $\bar{c}_q < 0$ и $\mathbf{w}_q = \mathbf{B}^{-1} \mathbf{A}_q \leq \mathbf{0}$, то $\min_M z = -\infty$.

2. Идея за симплекс метода

Нека $\bar{\mathbf{x}}$ е връх на M . С помощта на относителните оценки на небазисните променливи се определя поведението на z по ръбовете, излизащи от $\bar{\mathbf{x}}$.

1. Ако за всички небазисни j относителните оценки $\bar{c}_j \geq 0$, то $\bar{\mathbf{x}}$ е оптимален връх (Теорема 2).
2. Ако съществува небазисна променлива x_q , за която $\bar{c}_q < 0$ и $\mathbf{w}_q \leq \mathbf{0}$, целевата функция z намалява неограничено върху M (Теорема 3).
3. Ако за всяка небазисна променлива x_j , за която $\bar{c}_j < 0$, съответният стълб $\mathbf{w}_j \not\leq \mathbf{0}$, тогава съществува (ограничен) ръб, излизащ от $\bar{\mathbf{x}}$, по който целевата функция z намалява. Придвижвайки се по този ръб, се стига до съседен връх $\bar{\mathbf{x}}'$, за който $z(\bar{\mathbf{x}}') \leq z(\bar{\mathbf{x}})$. Ако $\bar{\mathbf{x}}$ е неизроден, неравенството е строго. При изроден връх е възможно да се получи фиктивен ръб и тогава придвижване по ръба е невъзможно, т. е. $\bar{\mathbf{x}}' = \bar{\mathbf{x}}$. Тези случаи ще бъдат изяснени по-късно с примери. Тъй като върховете са краен брой и при неизродена задача (такава, чиито върхове са неизродени) стойността на целевата функция намалява монотонно при преминаване от един връх към съседен на него, след краен брой

Упражнение 4

стъпки се стига до оптимален връх или до заключение, че целевата функция е неограничена отдолу върху M .

Пример 1. Дадена е задачата

$$(3) \quad \begin{array}{l} \min_M z(\mathbf{x}) = -2x_1 + 3x_3 - 5x_4 + 3x_5, \\ M : \begin{cases} x_1 + 3x_2 - 5x_3 + 10x_4 + x_5 = 6 \\ x_1 + 2x_2 - 3x_3 + 7x_4 = 4 \\ x_j \geq 0, \quad j = 1, \dots, 5 \end{cases} \end{array}$$

и върховете $\bar{\mathbf{x}}' = (4, 0, 0, 0, 2)^T$, $\bar{\mathbf{x}}'' = (0, 2, 0, 0, 0)^T$ на M . Да се приведе дадената задача в базисен вид спрямо базисите на $\bar{\mathbf{x}}'$ и $\bar{\mathbf{x}}''$ и да се провери дали тези върхове са оптимални. Да се изследва поведението на целевата функция върху ръбовете на допустимото множество, излизащи от $\bar{\mathbf{x}}'$ и $\bar{\mathbf{x}}''$.

Решение. Лесно се проверява (как?), че $\bar{\mathbf{x}}'$ е неизроден, а $\bar{\mathbf{x}}''$ е изроден връх на M .

а) Базисът на $\bar{\mathbf{x}}'$ е $[A_1, A_5]$. Системата е решена спрямо x_5 , защото x_5 присъства с коефициент +1 само в първото уравнение. За да се реши системата спрямо x_1 , второто уравнение се изважда от първото. Така базисното представяне на ограниченията на задачата спрямо базиса на $\bar{\mathbf{x}}'$ е

$$\begin{array}{l} x_2 - 2x_3 + 3x_4 + x_5 = 2, \\ x_1 + 2x_2 - 3x_3 + 7x_4 = 4, \\ x_j \geq 0, \quad j = 1, \dots, 5. \end{array}$$

Оттук базисните променливи се изразяват чрез небазисните

$$(4) \quad \begin{array}{l} x_1 = 4 - 2x_2 + 3x_3 - 7x_4, \\ x_5 = 2 - x_2 + 2x_3 - 3x_4. \end{array}$$

Изразите за x_1 и x_5 от (4) се заместват в целевата функция и така се стига до базисното представяне на задачата за неизродения връх $\bar{\mathbf{x}}'$

$$\begin{array}{l} \min z(\mathbf{x}) = x_2 + 3x_3 - 2, \\ x_2 - 2x_3 + 3x_4 + x_5 = 2, \\ x_1 + 2x_2 - 3x_3 + 7x_4 = 4, \\ x_j \geq 0, \quad j = 1, \dots, 5. \end{array}$$

Следователно относителните оценки на небазисните променливи са $\bar{c}_2 = 1$, $\bar{c}_3 = 3$, $\bar{c}_4 = 0$, $\bar{c}_0 = z(\bar{\mathbf{x}}') = -2$. Вижда се, че относителните оценки на

Пример 1

небазисните променливи на \bar{x}' са неотрицателни, което означава, че \bar{x}' е оптимален връх. Минималната стойност на целевата функция е -2 .

Ръбът, съответстващ на небазисната променлива x_2 , има представянето

$$\bar{x}' + t \begin{bmatrix} -2 \\ 1 \\ 0 \\ 0 \\ -1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 4 - 2t \\ t \\ 0 \\ 0 \\ 2 - t \end{bmatrix}, \quad t \in [0, 2].$$

Този ръб е ограничен (отсечка) и за $t = 2$ се получава съседният връх $\bar{x}'' = (0, 2, 0, 0, 0)^T$. Тъй като $\bar{c}_2 > 0$, $z(\bar{x}'') > z(\bar{x}')$ и следователно целевата функция расте по ръба от \bar{x}' до \bar{x}'' .

Ръбът, съответстващ на небазисната променлива x_3 , има представянето

$$\bar{x}' + t \begin{bmatrix} 3 \\ 0 \\ 1 \\ 0 \\ 2 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 4 + 3t \\ 0 \\ t \\ 0 \\ 2 + 2t \end{bmatrix}, \quad t \in [0, \infty).$$

Този ръб е неограничен и тъй като $\bar{c}_3 > 0$, целевата функция расте неограничено върху него.

Ръбът, съответстващ на небазисната променлива x_4 , има представянето

$$\bar{x}' + t \begin{bmatrix} -7 \\ 0 \\ 0 \\ 1 \\ -3 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 4 - 7t \\ 0 \\ 0 \\ t \\ 2 - 3t \end{bmatrix}, \quad t \in [0, 4/7].$$

Този ръб е ограничен (отсечка) и за $t = 4/7$ се получава съседният връх $\bar{x}''' = (0, 0, 0, 4/7, 2/7)^T$. Тъй като $\bar{c}_4 = 0$, $z(\bar{x}''') = z(\bar{x}')$ и следователно целевата функция е постоянна по ръба от \bar{x}' до \bar{x}''' . Вече установихме, че \bar{x}' е оптимален връх. Следователно както за \bar{x}''' , така и за всички точки от отсечката, която свързва \bar{x}' и \bar{x}''' , е изпълнено

$$\min_M z = z(\bar{x}') = z(\bar{x}''') = z(\alpha \bar{x}' + (1 - \alpha) \bar{x}''') = -2, \quad \alpha \in [0, 1].$$

Упражнение 4

б) Изроденият връх $\bar{\mathbf{x}}''$ има четири базиса: $\mathbf{B}_1 = [\mathbf{A}_1, \mathbf{A}_2]$, $\mathbf{B}_2 = [\mathbf{A}_2, \mathbf{A}_3]$, $\mathbf{B}_3 = [\mathbf{A}_2, \mathbf{A}_4]$, $\mathbf{B}_4 = [\mathbf{A}_2, \mathbf{A}_5]$.

Базисното представяне на задачата спрямо базиса \mathbf{B}_1 е

$$\begin{aligned} \min z(\mathbf{x}) &= 5x_3 - 3x_4 - x_5, \\ x_1 + x_3 + x_4 - 2x_5 &= 0, \\ x_2 - 2x_3 + 3x_4 + x_5 &= 2, \\ x_j &\geq 0, \quad j = 1, \dots, 5. \end{aligned}$$

Следователно относителните оценки са $\bar{c}_3 = 5$, $\bar{c}_4 = -3$, $\bar{c}_5 = -1$, $\bar{c}_0 = 0 = z(\bar{\mathbf{x}}'') > z(\bar{\mathbf{x}}') = -2$ и следователно $\bar{\mathbf{x}}''$ не е оптимален.

Ръбът, съответстващ на небазисната променлива x_3 , има представянето

$$\bar{\mathbf{x}}'' + t \begin{bmatrix} -1 \\ 2 \\ 1 \\ 0 \\ 0 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} -t \\ 2 + 2t \\ t \\ 0 \\ 0 \end{bmatrix}$$

и е фиктивен, защото само за $t = 0$ се получава допустима точка (именно $\bar{\mathbf{x}}''$).

Ръбът, съответстващ на небазисната променлива x_4 , има представянето

$$\bar{\mathbf{x}}'' + t \begin{bmatrix} -1 \\ -3 \\ 0 \\ 1 \\ 0 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} -t \\ 2 - 3t \\ 0 \\ t \\ 0 \end{bmatrix}$$

и също е фиктивен.

Ръбът, съответстващ на небазисната променлива x_5 , има представянето

$$\bar{\mathbf{x}}'' + t \begin{bmatrix} 2 \\ -1 \\ 0 \\ 0 \\ 1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 2t \\ 2 - t \\ 0 \\ 0 \\ t \end{bmatrix}, \quad t \in [0, 2].$$

Пример 1

Този ръб е ограничен (отсечка) и за $t = 2$ се получава съседният връх $\bar{\mathbf{x}}' = (4, 0, 0, 0, 2)^T$. Тъй като $\bar{c}_5 < 0$, $z(\bar{\mathbf{x}}'') > z(\bar{\mathbf{x}}')$ и следователно целевата функция намалява по ръба от $\bar{\mathbf{x}}''$ до $\bar{\mathbf{x}}'$. Този факт напълно съответства на полученото в подточка а).

От това базисно представяне се получи само един от действителните ръбове, излизащи от $\bar{\mathbf{x}}''$. Останалите два действителни ръба се получават от базисните представяния спрямо другите базиси на $\bar{\mathbf{x}}''$.

Базисното представяне на задачата спрямо базиса \mathbf{B}_2 е

$$\begin{aligned} \min z(\mathbf{x}) &= -5x_1 - 8x_4 + 9x_5, \\ x_1 + x_3 + x_4 - 2x_5 &= 0, \\ 2x_1 + x_2 + 5x_4 - 3x_5 &= 2, \\ x_j &\geq 0, \quad j = 1, \dots, 5. \end{aligned}$$

Следователно относителните оценки са $\bar{c}_1 = -5$, $\bar{c}_4 = -8$, $\bar{c}_5 = 9$.

Ръбовете, съответстващи на небазисните променливи x_1 и x_4 , имат съответно представянията

$$\begin{bmatrix} t \\ 2 - 2t \\ -t \\ 0 \\ 0 \end{bmatrix} \quad \text{и} \quad \begin{bmatrix} 0 \\ 2 - 5t \\ -t \\ t \\ 0 \end{bmatrix}.$$

И двата са фиктивни.

Ръбът, съответстващ на небазисната променлива x_5 , е неограничен (за-

щото $w_5 < 0$): $\begin{bmatrix} 0 \\ 2 + 3t \\ 2t \\ 0 \\ t \end{bmatrix}$, $t \in [0, \infty)$. Тъй като $\bar{c}_5 > 0$, стойностите на целевата

функция растат неограничено по този ръб. Така се получава още един действителен ръб, излизащ от $\bar{\mathbf{x}}''$.

Базисното представяне на задачата спрямо базиса \mathbf{B}_3 е

$$\begin{aligned} \min z(\mathbf{x}) &= 3x_1 + 8x_3 - 7x_5, \\ x_1 + x_3 + x_4 - 2x_5 &= 0, \\ -3x_1 + x_2 - 5x_3 + 7x_5 &= 2, \\ x_j &\geq 0, \quad j = 1, \dots, 5. \end{aligned}$$

Упражнение 4

Следователно относителните оценки са $\bar{c}_1 = 3$, $\bar{c}_3 = 8$, $\bar{c}_5 = -7$.

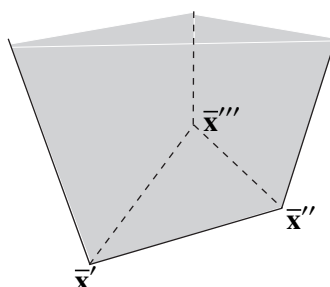
Лесно се проверява, че ръбовете, съответстващи на небазисните променливи x_1 и x_3 , са фиктивни.

Ръбът, съответстващ на небазисната променлива x_5 , е ограничен (отсечка)

$$\begin{bmatrix} 0 \\ 2 - 7t \\ 0 \\ 2t \\ t \end{bmatrix}, \quad t \in [0, 2/7]$$

Тъй като $\bar{c}_5 < 0$, целевата функция намалява по този ръб. За $t = 2/7$ се получава съседният връх $\bar{x}''' = (0, 0, 0, 4/7, 2/7)^T$.

Трите ръба, излизащи от изродения връх \bar{x}'' , са вече получени с помощта на базисите $\mathbf{V}_1, \mathbf{V}_2, \mathbf{V}_3$. Затова другите му базиси не ни интересуват. Видът на многостенното канонично множество M е показан на фиг. 1.

Фиг. 1. Множеството M от Пример 1

Задачи

1. Да се приведе дадената задача в базисен вид спрямо базисите на \bar{x}' и да се провери дали този връх е оптимален. Да се изследва поведението на целевата функция върху ръбовете на допустимото множество, излизащи от \bar{x}' .

$$\begin{aligned} \mathbf{1.1.} \quad z(\mathbf{x}) &= x_1 - 2x_3 + 2x_4 - 3x_5 \rightarrow \max, \\ x_1 + x_4 - 2x_5 &= 0, \\ x_2 + x_3 + 3x_4 + x_5 &= 2, \quad \bar{x}' = (0, 0, 2, 0, 0)^T; \\ x_j &\geq 0, \quad j = 1, \dots, 5, \end{aligned}$$

1.2. $z(\mathbf{x}) = 2x_1 + x_2 - x_3 + x_4 \rightarrow \max,$

$$x_1 - x_2 - 2x_3 + 2x_4 = 6,$$

$$x_2 - x_3 + x_4 = 3,$$

$$x_j \geq 0, \quad j = 1, \dots, 4,$$

$$\bar{\mathbf{x}}' = (9, 3, 0, 0)^T;$$

1.3. $z(\mathbf{x}) = -x_1 + x_2 \rightarrow \min,$

$$-2x_1 + x_2 = 3,$$

$$x_1 + x_3 + x_4 = 1,$$

$$x_1 + 4x_3 + x_5 = 4,$$

$$x_j \geq 0, \quad j = 1, \dots, 5,$$

$$\bar{\mathbf{x}}' = (0, 3, 0, 1, 4)^T;$$

1.4. $z(\mathbf{x}) = -5x_1 - 2x_4 + 2x_5 \rightarrow \max,$

$$-2x_1 + x_2 + x_3 = 4,$$

$$-x_1 + x_2 - x_4 + x_5 = 1,$$

$$x_j \geq 0, \quad j = 1, \dots, 5,$$

$$\bar{\mathbf{x}}' = (0, 0, 4, 0, 1)^T;$$

1.5. Задача 1.4, но при $z(\mathbf{x}) = x_1 \rightarrow \min;$

1.6. Задача 1.4, но при $z(\mathbf{x}) = x_1 + 2x_2 \rightarrow \max;$

1.7. $z(\mathbf{x}) = 2x_1 + 6x_2 \rightarrow \min,$

$$x_1 + 3x_2 - x_3 = 6,$$

$$-3x_1 + 7x_2 + x_4 = 61,$$

$$x_j \geq 0, \quad j = 1, \dots, 4,$$

$$\bar{\mathbf{x}}' = (6, 0, 0, 79)^T.$$

Отговори и решения

1.1. Съседни върхове: $\bar{\mathbf{x}}'' = (4, 0, 0, 0, 2)^T$, $\bar{\mathbf{x}}''' = (0, 2, 0, 0, 0)^T$ — неоптимални.

1.2. Неограничен ръб $\mathbf{x}_t = (9 + 3t, 3 + t, t, 0)^T$, $t \geq 0$, $z(\mathbf{x}_t) \xrightarrow{t \rightarrow +\infty} +\infty$. Ограничен ръб $\mathbf{x}_u = (9 - 3u, 3 - u, 0, u)^T$, $u \in [0, 3]$. Съседен връх $\bar{\mathbf{x}}'' = (0, 0, 0, 3)^T$. Стойностите на целевата функция намаляват при придвижване от $\bar{\mathbf{x}}'$ към $\bar{\mathbf{x}}''$.

1.3. Съседни върхове: $\bar{\mathbf{x}}'' = (1, 5, 0, 0, 3)^T$, $\bar{\mathbf{x}}''' = (0, 3, 1, 0, 0)^T$. Оптимални решения $\mathbf{x}_\lambda = \lambda \bar{\mathbf{x}}' + (1 - \lambda) \bar{\mathbf{x}}''$, $\lambda \in [0, 1]$ и $z^* = 3$.

1.4. Съседен връх $\bar{\mathbf{x}}'' = (0, 1, 3, 0, 0)^T$. Неограничен оптимален ръб $\mathbf{x}_t = (0, 0, 4, t, 1 + t)^T$, $t \geq 0$, $z^* = 2$. Неограничен ръб $\mathbf{x}_u = (u, 0, 4 + 2u, 0, 1 + u)^T$, $u \geq 0$, $z(\mathbf{x}_u) \xrightarrow{u \rightarrow +\infty} -\infty$.

1.5. Векторът $\bar{\mathbf{x}}'$ е оптимално решение. Съседно оптимално решение $\bar{\mathbf{x}}'' = (0, 1, 3, 0, 0)^T$. Неограничен ръб $\mathbf{x}_t = (t, 0, 4 + 2t, 0, 1 + t)^T$, $t \geq 0$, $z(\mathbf{x}_t) \xrightarrow{t \rightarrow +\infty} -\infty$. Неограничен оптимален ръб $\mathbf{x}_u = (0, 0, 4, u, 1 + u)$, $u \geq 0$. Общ вид на оптималните решения $\mathbf{x}_{\lambda u} = \lambda \bar{\mathbf{x}}' + (1 - \lambda) \bar{\mathbf{x}}'' + u \mathbf{p}$, $\lambda \in [0, 1]$, $u \geq 0$, $\mathbf{p} = (0, 0, 0, 1, 1)^T$.

1.6. Съседен връх $\bar{\mathbf{x}}'' = (0, 1, 3, 0, 0)^T$. Неограничен ръб $\mathbf{x}_t = (t, 0, 4 + 2t, 0, 1 + t)^T$, $t \geq 0$, $z(\mathbf{x}_t) \xrightarrow{t \rightarrow +\infty} +\infty$.

1.7. Съседен връх $\bar{\mathbf{x}}'' = (0, 2, 0, 47)^T$. Оптимални решения $\mathbf{x}_\lambda = \lambda \bar{\mathbf{x}}' + (1 - \lambda) \bar{\mathbf{x}}''$, $\lambda \in [0, 1]$ и $z^* = 12$. Неограничен ръб $\mathbf{x}_t = (6 + t, 0, t, 79 + 3t)^T$, $t \geq 0$, $z(\mathbf{x}_t) \xrightarrow{t \rightarrow +\infty} +\infty$.